

Párhuzamok

A múlt század derekára datálható középiskolai tanulmányaim idején a dialektikus és a történelmi materializmus talaján gyökeret vert oktatóim afelől igyekeztek meggyőzni, hogy a társadalomtudományok csakolyan egzaktak, mint a természetiek: ahogyan előre megjósolható, hogy a feldobott kő előbb-utóbb visszahullik, ugyanúgy holtbiztos az is, hogy az emberiség sok-sok (osztály)harc árán eljut a szocializmusba, majd a földi mennyországba, a kommunizmusba is. A velem egyívású nebulók zömével együtt hittem is, meg nem is, de miután megtudtuk, hogy mindez már csak a mi földi pályafutásunk lezárulása után következik be, meg is nyugodtunk, hogy ránk már nem leselkedik ez a veszély.

Azután – mit tesz a sors! – nemhogy legalább a fejlett szocializmusig eljutottunk volna, mire a nyugdíjkorhatárt elértük, hát nem visszabucskáztunk a kapitalizmusba, méghozzá annak is a Marx elvtárs által leírt legdurvább válfajába: a létbizonytalansággal, a munkáskizsákmányolással és az elsődleges tőkefelhalmozással járó vadkapitalizmusba! Most aztán kezdetjük előről az osztályharcot, s még jó, ha eljutunk az imperializmusig, „a tőkés rendszer legfejlettebb és végső fázisáig”... Nem tudom ugyan, hogy egyáltalán érdemes lesz-e, mikor már annak idején is tudtuk: szocializmus és kapitalizmus közt nincs is olyan nagy különbség. A kapitalizmus egy olyan rendszer, amelynek vannak szociális hibái, a szocializmus pedig egy olyan, amelynek kapitális hibái vannak.

No, de visszatérve a történelmi materializmus alapvető kérdésére, mármint hogy prognózálható-e a történelem, hát én azon a véleményen vagyok, hogy nem. Mert ugyan ki gondolta volna még csak úgy ötven évvel ezelőtt is, hogy a fél Európát és Ázsia nagyobb részét uraló bolsevizmus és egy olyan szörnyállam, mint a Szovjetunió, majd csak úgy egycsapásra, úgyszólván egyik napról a másikra, máról holnapra

összeomlik, alkotórészeire hullik. S ezt gyors egymásutánban követik a kelet-európai csatlósállamok, sőt még a sztálinizmusnak nemet mondó „karakán” különutas Jugoszlávia is! Hát – pestiesen szólva: nem semmi!

Csakhogy itt azért van egy kis bökkenő... Méghozzá az, hogy ez a látványos összeomlással járó rendszerváltás nem tekinthető-e annyira egyöntetűnek, hogy már-már a törvényszerűség látszatát kelti? Nem arra a következtetésre kell-e jutnunk, hogy az emberiség története mégiscsak valamilyen örök szabályok által kijelölt utat követ, s egyszer majd eljut, ha nem is az osztály nélküli társadalomba, de legalább az országhatárok nélküli, nemzetek közötti világállamba!

Hát persze, álmodozni, azt lehet, csakhogy ezeket a rózsás ábrándokat csakhamar elfonnyasztja egy hideg fuvallat: a nacionalizmus reményeinket lelombozó lehelete. Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy a bolsevizmus igáját még alig több mint egy évtizede lerázott, szabaddá vált országok kelletlen nászajándékként megpróbálják becsempészni a közös Európába a maguk krónikus nacionalizmusát, amelyet a kommunista nemzetköziség évtizedein át „jegelve” sikerült átmenteniük. Így a ket-tészakadt Csehszlovákia új nemzetállamainak a Nyugat-Európába nem éppen szalonképes beneši dekrétumokat, a balti államoknak a szovjet gyámkodás örökségeként szerzett óriási több tízmilliós, jelenleg még a szabad anyanyelvhasználat jogától is megfosztott orosz kisebbséget, s ha ez így megy tovább: Románia is uniós taggá lesz a maga hungarofóbiájával és a megoldatlan székely autonómiájával együtt.... Európa integrálódni akar még a kisebbségi kérdés mind ez idáig elvarratlan, minden irányban kilógó szálaival együtt is, úgy véelve, hogy a gazdasági fellendülés egyben megoldást hoz a nemzeti egyenjogúság ügyében is. Sajnos, a határok „légiesítése” aligha oldja meg a továbbra is nemzetállamokként viselkedő európai

uniós tagországokban maradt kisebbségek ügyét, legfeljebb kaput nyit a távozáshoz a más fajúak, nyelvűek, vallásúak előtt. Persze az integrálódás irányában is, csakhogy sovány vigasz az anyanyelvüket elveszítők vagy annak használatában többé-kevésbé korlátozottak számára az, hogy egyszer majd az egész Európa egy nyelven (feltehetően angolul) fog beszélni! (Minket meg az orrossal biztattak úgy hatvan évvel ezelőtt, mondhatom, nem túl nagy elragadtatásunkra!).

Az biztos, hogy a nemzetiségi kérdés az idők folyamán egyre kisebb fajsúlyúvá fog válni. Vagy úgy, hogy az Európai Unió lakossága az állandó migrációk révén annyira összekeveredik, hogy a kölcsönös érintkezésben kénytelen lesz közvetítő nyelvhez folyamodni (akár még családon belül is), akár úgy, hogy a politikailag egységes unió szerkezetileg kisebb-nagyobb nemzetállamokra tagolódik, amelyekből az idegen elemek eliminálódnak: felszívódnak vagy kilökődnek, azaz békésen elvándorolnak a saját nemzetállamukba. A jelenlegi – integrálódás előtti – tendenciák inkább az utóbbira utalnak, hiszen azt tapasztalhatjuk, hogy a nemzetiségi kérdést a Kárpát-medencei „utódállamok” is a legszívesebben ezen a módon oldanák meg.

Erre mutatnak a XXI. század első népszámlálási adatai is, amelyek szerint az utóbbi tíz évben a kelet-közép-európai térségben és a Balkánon az újonnan létrejött délszláv államokban a kisebbségek arányszáma alaposan megcsappant: átlag 10%-kal, de néhol ezt ugyancsak meghaladó arányban is. Mindenesetre megállapíthatjuk azt, hogy a kisebbségi kérdés megoldatlansága az európai integrálódás szempontjából kisebb gondot jelent, mint bizonyos gazdasági és környezetvédelmi követelményeknek való meg nem felelés. Mégis előnyösebb helyzetben van Szlovákiánál ilyen szempontból Szlovénia vagy Lengyelország, ahol számottevő kisebbség sohasem volt, illetőleg a történelem a múlt század derekán megoldotta ezt a kérdést (zsidók kiirtása, németek kitelepítése). Így a befogadásra jelentkezők között is esélyesebb pl. Horvátország, mint Románia – ugyancsak az előbbi okból. Megállapítható tehát, hogy az európai integrálódás tekintetében azok vannak (voltak, lesznek) előnyben, akik a kisebbségi kérdést bármilyen módon is, de már megoldották.

Ami viszont Szerbia és Montenegrót illeti, nyilvánvaló, hogy Kosovo kérdése itt óriási ballaszt, melynek

lerázása szinte a magasba röpíthetné az államszövetséget vagy annak különvált részét. Ám egy téves eszmétől, egy történelmi előítélettől megszabadulni (nevezetesen attól, hogy Szerbia Kosovo nélkül nem létezhet) bizonyára nem könnyű dolog. Lám, Magyarországnak is két világháború elvesztésére volt szüksége ahhoz, hogy belássa, végzetes tévedés volt az anyaországokkal határos, kompakt tömbökben élő kisebbségnek a magyar államhoz való lojalitásában bízni. Szerbia most „zsinórban” három háborút veszített el: vajon ez kijózanító hatással lesz-e annak belátására, hogy egy, az anyaországával összefüggő területen, közel kétfélmillió tömbben élő „kisebbséget” nem lehet huzamosan a „másodrendű polgár” helyzetében tartani. (S vajon mikor látják be ezt román szomszédaink, s hány háborút kellene nekik ehhez elveszíteniük?)

Mindezek ellenére vannak párhuzamok az egyes posztbolsevista kelet-közép-európai és balkáni államok bel- és külpolitikai viszonyai terén. Mindenekelőtt a nagyfokú kiegyenlítettség politikai jobb- és baloldal között, bár maga a meghatározás sem egészen pontos, hiszen a baloldaliság sem azt jelenti már, amit hajdan jelentett. S még kevésbé jelenti a munkavállalók, vagyis a dolgozó rétegek iránti elkötelezettséget. Csakhogy a párhuzamok mellett nyilvánvalóan vannak eltérések is az egyes, ún. munkáspártok között. A Jugoszláv Kommunista Szövetség utódpártjaként megalakult, miloševići Szerb Szocialista Párt kezdettől fogva a szerb nacionalizmus eszméit igyekezett artikulálni, Nagy Szerbia létrehozását tűzte ki alapvető célja gyanánt. Mit sem különbözött ezen a téren Vojislav Šešelj magát szélső jobboldaliként meghatározó Radikális Pártjától (eleinte még Vuk Drašković Szerb Megújodási Mozgalmától sem), úgyhogy az elnökné asszony, Mira Marković kénytelen volt létrehozni a Jugoszláv Egyesült Baloldal (szerbül JUL-nak, magyarul JEB-nek rövidített elnevezésű) „testvérpártot” a csellengő, magukat feltalálni nem tudó hajdani titóisták begyűjtésére. (Később ők lettek a háborúban megtollasodó, mesés vagyonokat összeharácsoló újkapitalisták).

A háborús és politikai (választási) vereség, majd a „vezér” Hágába expedálása után a JUL/JEB szinte semmivé vált. Az SZSZP pedig alaposan visszaesett. Az utóbbi frazeológiájában szinte már alig különbözik a koštunicai Szerb Demokrata Párttól, mindkettő

„mérsékelt nacionalista” pártnak igyekszik definiálni magát, amennyiben (egyelőre?) lemondanak az időközben a szerbektől alaposan megtisztogatott területekről. (Sokat akart a szarka, de nem bírta a farka!)

Ezzel szemben a Magyar Szocialista Párt elnevezése ellenére is inkább a szabadversenyos kapitalizmus és a liberális globalizmus szálláscsinálója, semmint magyar és szocialista. (Bár hajdani elnöke, Horn Gyula a kilencvenes évek elején Zentán járva az Ágoston András kérésére összehívott népgyűlésen még ugyancsak kardoskodott e mellett). Ahogyan nálunk a SZSZP és a JULJEB, ugyanúgy anyaországunk politikai palettáján az MSZP és a Szabad Demokrata Szövetség (SZDSZ) alig különíthető el politikai célkitűzések tekintetében: mindennemű magyar jelleg kitisztogatása és a kozmopolita-globalizációs szemétkultúra és világnézet meghonosítása...

Mint látjuk: itt tapasztalható némi különbség a jobbára azonos elnevezésű szerbiai és magyarországi pártok jellege között, viszont egyértelmű párhuzam a szerb és

a magyar politikai életben a szavazótábor nagyfokú megosztottsága. Ahogy a harc élesedik, úgy hullanak ki a választási küzdelemből az apró, marginális pártocskák, s zárkóznak fel a választók néhány „nagy” párt mögé. Mintha csak Petőfi látnoki jóslata látszanék teljesülni a szabadság és a zsarnokság (a mi olvasatunkban a demokrácia és a nacionalizmus) táborának végső megütközésében. Csakhogy az egymásra rontó seregek számbelileg csaknem egyenlőek, a küzdelem mintha állandóan döntetlenre állna, az elért győzelmet túlságosan könnyű elveszíteni...

S ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy a harmadik tábor, amely legalább akkora, vagy talán még nagyobb, mint a hatalom konca körül acsarkodóké, közömbösen, tétlenül szemléli a politikai küzdelmet. Nekik szinte egyre megy, hogy nemzeti célokat vagy globalizációt óhajtó kormány áll-e az ország élén. Mondván, hogy úgylis kiderül, jól tippeltünk-e, jó lóra tettünk-e, vagy csak hagytuk, hogy történjék velünk, aminek megtörténeése úgylis eleve elrendeltetett...

